

Täysistunto

Tiistai 7.2.2017 klo 14.04—17.46

10. Hallituksen esitys eduskunnalle vesilainsäädännön käyttöoikeussäntelyn uudistamiseksi

Hallituksen esitys HE 262/2016 vp

Lähetekeskustelu

Puhemies Maria Lohela: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 10. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään ympäristövaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan, maa- ja metsätalousvaliokunnan ja talousvaliokunnan on annettava lausunto.

Keskustelu

15.48 **Oikeus- ja työministeri Jari Lindström** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämän esityksen tarkoituksena on uudistaa vesitaloushankkeen toteuttamiseen liittyvää kiinteän omaisuuden lunastamista ja käyttöoikeuden perustamista koskevaa sääntelyä. Tavoitteena on saattaa vesilain omaksi lunastamista ja käyttöoikeuden perustamista koskevat säännökset kaikilta osin sopusointuun perustuslain perusoikeuksien rajoittamista koskevien säännösten kanssa. Vesilain käyttöoikeussäännökset tulevat sovellettaviksi jokseenkin kaikentyyppisissä ja -laajuisissa vesitaloushankkeissa aina yksittäisestä laiturista laaja-alaiseen säännöstelyhankkeeseen.

Käyttöoikeusharkinnassa on kyse siitä, saadaanko ja millä edellytyksillä toisen aluetta käyttää hankkeen toteuttamiseen, ei hankkeen sallittavuudesta sinänsä. Uudistuksen tarkoituksena ei ole ollut vesitaloushankkeen toteuttamisedellytysten muuttaminen, vaan käyttöoikeussäntelyn muutokset on pyritty mahdollisuuksien mukaan toteuttamaan siten, että niiden vaikutukset hankkeiden toteuttamiseen jäisivät mahdollisimman vähäisiksi.

Voimassa olevan sääntelyn pääasiallinen epäkohta on, että se hämärtää perustuslain turvaamaa omaisuudensuojaa salliessaan pakkolunastuksen tai siihen vaikutuksiltaan rinnastuvan käyttöoikeuden myöntämisen myös yksityiseen tarpeeseen. Tästä on tarkoitus luopua. Jatkossa vesioikeudellisissa menettelyissä on varmistettava, että yksityistä tarvetta palvelevan hankkeen hyväksi ei voida myöntää oikeutta lunastaa aluetta omaksi tai siihen vaikutuksiltaan rinnastuvaa käyttöoikeutta. Käyttöoikeudesta tai käytön rajoituksista johtuva tosiasiallinen vaikutus kiinteistön käyttöön saattaa vaihdella jokseenkin merkityksettömästä aina omistajan käyttövallan lähes täydelliseen pois sulkeutumiseen.

Lainsäädännöllinen haaste syntyy siitä, että hankkeiden erilaisuudesta johtuen ennalta ei voida tyhjentävästi määritellä, onko asiassa kyse hyväksyttävästä käytön rajoituksesta vai valtiosääntöoikeudellisesta pakkolunastuksesta. Esityksessä on lähdetty siitä, että lakiin sisällytetään kriteeristö tämän seikan arvioimiseksi ja kysymys ratkaistaisiin lupamenetelyssä tapauskohtaiseen harkintaan perustuen.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 2/2017 vp

No, mitä ehdotetut muutokset sitten merkitsevät hankkeiden toteuttajan näkökulmasta? Lain valmisteluvaiheessa laadittujen arvioiden mukaan muutoksilla ei olisi merkitystä lukumääräisesti suurimpaan osaan hankkeista. On kuitenkin tunnistettu kaksi hanketyyppiä, joiden toteuttamiseen muutoksilla saattaa olla vaikutusta: uudet pienet vesivoimalaitokset ja vedenkorkeuden nostohankkeet. Pysyvän käyttöoikeuden perustamista vesivoimaan on vakiintuneesti pidetty valtiosääntöoikeudellisena pakkolunastuksena, ja pienellä vesivoimalaitoksella ei välttämättä ole lain edellyttämää merkitystä energiahuollon turvaamisen kannalta. Tämänkaltaisten hankkeiden määrä on kuitenkin arvioitu pieneksi. Vesistöjen virkistyskäytön parantamiseen tähtääviin hankkeisiin puolestaan saattaa liittyä muiden toimenpiteiden ohella myös vedenkorkeuden nostaminen. Tämä edellyttää usein toisen omissaman alueen saattamista veden alle, jolloin kyse saattaa olla valtiosääntöoikeudellisesta pakkolunastuksesta. Sääntely on pyritty rakentamaan siten, että se tunnistaisi erilaiset tilanteet, jotta keskivedenkorkeuden nostaminen voisi edelleen olla mahdollista vesistöjen kunnostushankkeiden yhteydessä, vaikkakaan ei ehkä enää kaikissa tilanteissa.

Arvoisa puhemies! Hallitus on eri hankkeilla pyrkinyt purkamaan tarpeettomaksi arvioitua sääntelyä. Käsillä olevan esityksen pääasialliset tavoitteet ovat toisaalla, mutta tässäkin yhteydessä on pyritty keventämään sellaista sääntelyä, jonka tuottama lisäarvo on ollut vähäistä. Voimassa olevassa laissa erilaisten johtojen sijoittaminen valtavyöhykän alitse on edellyttänyt aina lupaa hankkeen vaikutuksista riippumatta. Suuri osa näistä hankkeista on vaikutuksiltaan ja toteuttamistavaltaan samantyyppisiä, eikä niihin liity tapauskohtaista harkintaa edellyttävää ohjaustarvetta. Tällaiset hankkeet esitetään siirrettäväksi lupamenettelyn piiristä ilmoituksenvaraisiin hankkeisiin.

15.52 Anne Kalmari kesk: Arvoisa rouva puhemies! Vaikka tässä esitetyt asiat saattavat monista tuntua pieniltä, näin maaseudun asukkaana huomaa, että varsin monta kohtaa, mitä tämä lainsäädäntö koskee, on jo tullut esimerkiksi valtuustourani aikana vastaan, tyyliin johtojen sijoittaminen tai vesiputkien sijoittaminen veden yli on ollut kohtuuttoman hankalaa. Luulisin, että nyt tämä asia helpottuu. Kyse ei ole ollut niinkään siitä, etteivätkö loppujen lopuksi esimerkiksi kaikki, jotka omistavat osuuden yhteisiin vesiin, olisi halukkaita, mutta jo pelkkä tavoittaminen on ollut erittäin työlästä. Katson, että tässä edetään erittäin hyvin tässä norminpurkuasiassa.

Toinenkin asia, jonka, ministeri, nostitte, on se, miten vedenkorkeuden säätö vaikuttaa eri tahoihin, ja se ei olisi ihan niin yksiselitteistä, että katsottaisiin yleishyödyllisiksi esimerkiksi matkailuhankkeet. Se on mielestäni erittäin hyvä. Meillä oli erittäin vaikea tilanne oman ison Kivijärven kohdalta siinä, että siellä oli erityyppisiä intressejä. Nyt on ehkä hyvä, että tämä selkeytyy, niin kuin monelta muultakin kohdalta.

Mutta oikeastaan varsinainen syy, minkä takia halusin jäädä tänne istuntoon, on se, että tässä puhutaan myöskin oikeuksista pohjavesiin. Haluaisin, että tätä keskustelua käydään. En tiedä, onko tämä tulossa maa- ja metsätalousvaliokuntaan, toivoisin, että myös sinne, mutta ainakin niissä valiokunnissa, missä tätä keskustelua käydään, pohdittaisiin syvällisemminkin... — Taisi aika loppua. Jatkanko sieltä vai tästä loppuun?

Puhemies Maria Lohela: Voitte jatkaa, 2 minuuttia tuli juuri täyteen. Siis voitte jatkaa, anteeksi, täältä puhujakorokkeelta, kun 2 minuuttia paikalla tuli juuri täyteen. [Puhuja siirtyy puhujakorokkeelle]

Pöytäkirjan asiakohta PTK 2/2017 vp

Niin, ajattelin, että kun esimerkiksi kaivoslaissa meillä on aika selkeät pelisäännöt, miten tällaiset valtaukset toimivat, niin itse asiassa meillä ei likikään niin selkeitä pelisääntöjä tässä pohjaveden puolella ole. Haluaisin, että täällä ihan käytäisiin keskustelua siitä, kuka omistaa veden. Nythän tämä omistusoikeus ei ole liittyväinen mitenkään siihen maanomistukseen, joka siinä päällä on. Kuitenkin vastuut ja velvollisuudet siitä veden kunnossa pitämisestä on aina niillä ihmisillä, jotka sen maan omistavat, ja joskus voisoin ajatella, että tuntuisi aika kohtuuttomalta, jos jossain vaiheessa sitten tämä ikään kuin omistajuus menisi jopa ulkomaisiin käsiin. Tästähän on esimerkkejä, että on sulassa sovussa erittäin hienosti edetty, ja maanomistajallahan on oikeus omaan vesihuoltoonsa sitten, jos se turmeltuun ikään kuin sillä, että joku rupeaa tekemään pohjavedellä bisnestä. Tätä on hienosti hoidettu esimerkiksi jossain Lestijärvellä, ja paikalliset ihmiset ovat tyytyväisiä, että on syntynyt valtava määrä työpaikkoja. Mutta entäpä jos mietitään, miten rajallinen resurssi tämä puhdas vesi ylipäätään maapallolla on, ja mietitään vaikka TTIP-sopimuksen aikaansaannoksia siitä, miten ne yhtiöt, jotka ovat sijoittaneet niin sanotusti vesiomaisuuteen, kansainväliset, isot yhtiöt, ovat haastaneet jopa valtioita sitten oikeuteen siitä, etteivät saisi näitä varoja sitten käyttäkään, ja Kanadan valtio muun muassa on joutunut maksamaan sitten tällaiselle suurelle yritykselle.

Jos tullaan siihen tilanteeseen, että esimerkiksi nykyinen suomalainen vedenpullottaja myisi sitten oikeuksiaan ulkomaisille, tai mikseipä voisi tulla ulkomaisia omistajia aivan suoraankin, niin minusta olisi hyvä käydä etukäteen tällaista keskustelua, mitkä ovat pelisäännöt, voiko meille tulla keitä tahansa toimijoita, kun tiedetään, että se vesi on rajallinen resurssi ja sen vuoksi tullaan käymään vielä sotia maapallolla. Oikeastaan tässä oli se syy, minkä takia halusin puheenvuoron. Haluaisin, että vaikka ministerikin perehtyisi tai pistäisi perehtymään virkamieskuntaansa tähän asiaan ja siitä käytäisiin ihan asianmukainen keskustelu täällä eduskunnassa.

15.57 Eeva-Maria Maijala kesk: Arvoisa puhemies! Tämä on erittäin hyvä lakikokonaisuus, se, että tästä vesiasiaakin keskustellaan muutenkin. Koska kuka omistaa veden? Veden omistus ja vesiasiat ovat meille suomalaisille niin itsestäänselvä asia, että siitä ei monesti muisteta edes keskustella.

Ja nyt sitten tämä vesiasia tuli näiden pohjavesien ja näitten osalta tässä esille, mutta toinen asia on myöskin nämä vesialueiden vesioikeuden omistamiset. Elikkä siinäkin on se, että vettähän ei varsinaisesti omisteta, mutta omistetaan vesioikeudet, siihen liittyvät kalastusasiat ja kaikki nämä. Ja nämä vesialueet ovat omistukseltaan hyvin pirstaleisia, ja pirstaleisuuden osalta toivoisin, että me voisimme ottaa käsittelyyn myöskin sen, miten me saisimme yhtenäistettyä näitä jakokuntia, että me saisimme vähemmän jakokuntia, minkä jälkeen me voisimme näitä vesialueittenkin asioita alkaa paremmin oikeudellisesti hoitamaan.

Vielä sen verran näistä vesialueitten omistajien oikeuksista, että muun muassa kun tehtiin uutta kalastuslakia, niin siinä vesioikeuden omistajien asema romuttui aika rajusti, sillä tänä päivänä ei välttämättä enää ymmärretä sitä, että mikä on vesioikeuden omistajan rooli ja merkitys näissä asioissa.

Keskustelu päättyi.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 2/2017 vp

Asia lähetettiin ympäristövaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan, maa- ja metsätalousvaliokunnan ja talousvaliokunnan on annettava lausunto.